

І. А. Бронетко,

Херсонський державний університет, м. Херсон

АУТЕНТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

У статті розглядаються приклади аутентичних матеріалів, мета їх використання на уроках іноземної мови, визначення ролі аутентичних матеріалів для формування лінгвосоціокультурної компетенції, розглянуто наукові підходи до навчання для успішного формування лінгвосоціокультурної компетенції.

Ключові слова: аутентичні матеріали, міжкультурна комунікація, лінгвосоціокультурна компетенція, полікультурне спілкування.

В статті рассматриваются примеры аутентичных материалов, цель их использования на уроках иностранного языка, определение роли аутентичных материалов для формирования лингвосоциокультурной компетенции, рассмотрены научные подходы к обучению для успешного формирования лингвосоциокультурной компетенции.

Ключевые слова: аутентичные материалы, межкультурная коммуникация, лингвосоциокультурная компетенция, поликультурное общение.

This article discusses examples of authentic materials, the purpose of their use in foreign language lessons, define the role of authentic materials to form lingvosociocultural competence, considered scientific approaches to learning for successful lingvosociocultural competence's formation.

Keywords: Authentic materials, intercultural communication, lingvosociocultural competence, multicultural communication.

Зміни сучасності в суспільному та політичному житті, засобах комунікації в Україні вимагають підвищення іншомовної комунікативної компетенції учнів, вдосконалення їх мовної підготовки. Сьогодні вимагає всебічно розвинутої, мобільної особистості, яка буде готова до швидкої реакції на всі зміни, здатності до полікультурного спілкування, тобто до адекватного взаєморозуміння двох і більше учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур [1, с. 9], тому формування лінгвосоціокультурної компетенції, тобто здатності й готовності здійснювати іншомовне міжособистісне і міжкультурне спілкування з носіями мови – найважливіше завдання для сучасних викладачів, учителів.

Сучасна освіта потребує від учителя здатності використовувати у роботі нетрадиційні методи навчання, розробляти та впроваджувати різноманітні форми навчання, серед яких найбільш ефективними є: творчі завдання, моделювання освітніх проєктів, з метою мотивації учнів до вивчення іноземних мов.

Формування лінгвосоціокультурної компетенції в учнів має за мету сформувати доречну відповідній ситуації мовленнєву поведінку комуніканта в іншомовному середовищі, яка як правило ґрунтується на знанні іншомовних реалій, особливостей менталітету та іншомовної культури. Учитель має не просто заставити учнів вивчити мовне кліше, а й рефлексувати їх на свою рідну мову, знайти відповідні аналоги у своїй культурі, мові.

Кожен соціум має специфічну, характерну тільки для нього картину світу, яка відповідає фізичним, духовним, технологічним, естетичним, етичним та іншим потребам. Мова є одним із засобів формування такої картини світу. Реалії, історія, традиції, культура країни досліджуваної мови є суттю лінгвосоціокультурної компетенції, що відображає картину світу її носіїв.

Питанням соціокультурної мовної освіти займаються такі вчені: В. А. Маслова, С. Г. Тер-Мінасова, Н. Ф. Бориско, В. В. Сафонова, А. Й. Гордєєва та інші. Фундаментальні роботи В. В. Сафонові і В. П. Фурманові присвячені дослідженню глобальних та загальних питань міжкультурної комунікації, а також культурно-мовної прагматики в теорії та практиці викладання іноземних мов. Спілкування іноземною мовою передбачає не просто мовну діяльність у певному соціокультурному просторі, а й постійну взаємодію з елементами соціокультурного оточення. І часто буває так, що знання, уявлення, норми і цінності, втілені засобами мови, не стають надбанням тих хто навчається, навіть якщо вони випадково потрапляють у їхнє поле зору.

Формування лінгвосоціокультурної компетенції може відбуватися на основі автентичних текстів, оскільки текст – це і засіб комунікації, і спосіб збереження і передачі інформації, і форма існування культури, а також відображення певної національної культури, традицій. У тексті відображені всі важливі складові лінгвосоціокультурної дійсності країни досліджуваної мови. Ці тексти мають пізнавальну і лінгвокраїнознавчу цінність. Учитель використовує ілюстративний матеріал для розкриття змісту запропонованих текстів (листівки, карти, меню, рекламні проспекти, розклад руху транспорту, предмети з повсякденного життя – чеки, проїзні білети, етикетки на товарах, поштові марки, грошові одиниці). Такі тексти ілюструють їх прагматичні матеріали сприяють реалізації на уроках важливих принципів навчання нерідної мови (комунікативність, наочність, новизна та функціональність) [8, с. 156]. Аудиторна та позааудиторна робота з автентичними текстовими матеріалами дозволяє познайомити учнів з культурою, процесами, що відбуваються в суспільстві, особливостями менталітету і життя соціуму. Це дає можливість обговорити поточні проблеми суспільства, шляхи їх вирішення, порівняти тенденції розвитку інших соціумів з аналогічними тенденціями у своїй країні. Читання автентичних матеріалів, зокрема преси вимагає знання реалій, культури, способу життя країни, мова якої вивчається і стає цінним джерелом цих знань. Газета – невичерпне джерело нової сучасної лексики, кліше, фразеологізмів, ідіом, відображає динаміку розвитку мови, вживання нових мовних форм на сучасному етапі, різноманітність стилів мовлення.

Успішне оволодіння лінгвосоціокультурною компетенцією зумовлене науковими підходами до навчання і базується на дидактичних і методичних принципах.

В основу експериментальної методики покладено загально дидактичні та лінгвометодичні принципи – найбільш ефективні для змісту нашої роботи.

До загально дидактичних відносимо: принципи науковості, системності і послідовності, зв'язку теорії з практикою, доступності, наочності, проблемності. Дидактичні принципи утворюють певну систему, реалізують гуманістичну спрямованість навчання, орієнтацію на виховні та розвивальні цілі, систему моделювання і прогнозування педагогічного процесу. Часто принципи навчання внутрішньо суперечливі. Водночас реалізація кожного принципу тісно пов'язана з реалізацією інших: науковість і систематичність – із доступністю; доступність – із наочністю тощо. Це свідчить про їх взаємозв'язок і взаємодоповнення. Ефективність навчання і педагогічної діяльності залежить від урахування основних вимог системи дидактичних принципів.

Принцип науковості реалізується передусім у розробці навчальних програм, підручників і навчальних посібників із гуманітарних дисциплін. У практиці викладання він передбачає виконання вимог програми у повному обсязі та дотримання методичних рекомендацій навчальної літератури [3, с. 256]. Стосовно іншомовної підготовки суть цього принципу полягає у тому, що вона повинна здійснюватись на основі новітніх досягнень лінгвістичних учень, теорії навчання і виховання, вікової та педагогічної психології, а також знань з інших галузей. Сьогодні не можна не оцінити той внесок у методику викладання іноземних мов, який був зроблений розвитком низки напрямків у лінгвістиці, педагогіці, психології, психолінгвістиці та суггестопедії [1, с. 29]. Принцип науковості стосується організації процесу оволодіння мовою, що виражається в наступному: а) науково обґрунтований добір мовного матеріалу для активного та пасивного володіння мовою [2, с. 26; 3, с. 260]; б) урахування нормативності у вживанні граматичних, фонетичних і лексичних явищ іноземної мови в усіх видах мовленнєвої діяльності [3, с. 255]; в) відповідність теоретичних відомостей, знань і правил, що повідомляються, сучасному рівню науки про мову [2, с. 28]. На нашу думку, такі складні методичні проблеми як добір змісту навчального матеріалу, його обсяг, послідовність вивчення, вирішуються за допомогою принципів науковості, систематичності й послідовності.

Принцип систематичності і послідовності – вимагає дотримання наступності у вивченні окремих тем і навчальних дисциплін, забезпечення логічних зв'язків між засвоєнням способів дій і знань, між формами і методами навчання та формами і методами контролю (самоконтролю) за навчально-пізнавальною діяльністю учнів, передбачає безперервний перехід від нижчого до вищого ступеня викладання та навчання. За такої умови учні засвоюють більший обсяг навчального матеріалу із значною економією часу. Цей принцип реалізується в різноманітних формах планування (порядок вивчення окремих питань теми, послідовність теоретичних і лабораторних робіт) і дає можливість/сприяє:

- встановлювати міжпредметні зв'язки і співвідношення між поняттями під час вивчення теми, навчального предмета;
- використовувати логічні операції аналізу та синтезу;
- забезпечувати послідовність етапів засвоєння знань;
- здійснювати планомірний порядок навчання;
- поступово диференціювати та конкретизувати загальні положення;
- розподіляти навчальний матеріал на логічно завершені фрагменти, встановлюючи порядок і методику їх опрацювання;
- визначати змістові центри кожної теми, виокремлювати основні поняття, ідеї, встановлювати зв'язки між ними, структурувати матеріал уроку;
- розкривати зовнішні та внутрішні зв'язки між теоріями, законами і фактами, використовувати міжпредметні зв'язки;
- визначати місце нового матеріалу в структурі теми чи розділу [5, с. 78].

До переліку принципів, що лягли в основу зачаткової в дослідженні методики відносимо принцип доступності. За цим принципом методи і засоби навчання слід добирати відповідно до рівня розумового, морального і фізичного розвитку учнів, щоб інтелектуально та фізично не перевантажити їх. Проте це не означає, що зміст навчального матеріалу має бути спрощеним, елементарним. Навчальні завдання повинні перевищувати рівень пізнавальних можливостей учнів, спонукати їх до напруження пізнавальних зусиль, долання посильних труднощів. За цієї умови навчання сприяє подальшому розвитку [5, с. 88].

Стосовно нашого дослідження, принцип доступності надавав можливість:

- вибирати основне, суттєве в емпіричному компоненті змісту (властивості, ознаки, функції);
- забезпечувати відповідність обсягу домашнього завдання встановленим нормам;
- використовувати достатню кількість фактів, прикладів для формування ядра знань – теорій, ідей, законів;
- надавати диференційовану допомогу учням у навчанні;
- встановлювати обсяг знань і темп навчання з урахуванням реальних можливостей учнів.

Значне місце в нашій роботі займає принцип зв'язку теорії з практикою, який спрямовує навчання учнів використовувати знання для вивчення навколишнього світу. Він вимагає підкріплення теоретичного матеріалу прикладами і ситуаціями з реального життя, вивчення не тільки сучасних наукових теорій, а й визначення перспектив розвитку науки.

Започаткована нами методика передбачає впровадження в навчальний процес загальноосвітньої школи і принципа наочності. В основі цього принципу лежить наукова закономірність про те, що ефективність засвоєння знань залежить від залучення до процесу пізнання різних органів чуття.

Принцип наочності можна визначити як «сукупність норм, які впливають із закономірностей процесу навчання і стосуються пізнання дійсності на основі спостережень, мислення і практики на шляху від конкретного до абстрактного, і навпаки» [6, с. 96].

Експериментальне навчання окрім окреслених вище принципів передбачає також взаємодію традиційних і нових підходів до навчання іноземної мови: компетентнісного й особистісно-орієнтованого в поєднанні з комунікативно-діяльними, функціонально-стилістичними, лінгвістичними, текстоцентричними, соціокультурними [6, с. 105].

Започаткована нами методика пропонує найбільш ефективні для формування лінгвосоціокультурної компетенції технології:

1. Ігрова діяльність

При формуванні лінгвосоціокультурної компетенції доцільно використовувати рольові ігри, моделюючи реальні та уявні комунікативні ситуації для закріплення нового матеріалу, формування навиків говоріння та підвищення мотивації навчання англійської мови [6, с. 110].

2. Інтерактивне навчання

При використанні цієї технології учитель на уроці створює атмосферу демократичності, сміливого спілкування з представниками інших культур, критичного мислення. Створення проблемних ситуацій соціокультурної тематики моделювання уявних життєвих ситуацій сприяє не тільки пізнанню нового, але й відповідальності за виконання завдань. Впровадження цієї технології реалізується шляхом навчання в колективі, виконання особистого завдання. Здійснюється вона за допомогою таких форм роботи: круглий стіл, кейс-метод, ажурна пилка, інтерв'ю, карусель, акваріум [6, с. 112].

3. Навчання з використанням ІКТ

Мультимедійні засоби – інтерактивні можливості веб-форумів, відео- і телефонних конференцій, онлайн дискусій, Інтернет-проектів, електронної переписки і чатів з представниками країни, мова якої вивчається. Це особливо актуально в сьогоденній ситуації глобального міжкультурного спілкування і взаємопроникнення в різні сфери життя.

4. Для формування лінгвосоціокультурної компетенції доцільно використовувати когнітивно-культурологічні вправи, тобто завдання і вправи на виконання різних розумових операцій (аналіз, синтез, порівняння узагальнення, асоціації): на

визначення лексичних одиниць, граматичних явищ, реплік і питань, що відбивають національно-культурну специфіку та представляють фонові знання, реалії країни, вивчаються правила мовної поведінки, доречність або недоречність їх вживання в даному культурно-мовленнєвому середовищі [6, с. 122].

Таким чином, застосовуючи на практиці вище вказані технології вчитель через вивчення культури навчає учнів мові, тобто формує лінгвосоціокультурну компетенцію. Як вже було зазначено вище, не володіючи країнознавчими, лінгвістичними, соціокультурними знаннями учень не зможе уявити повної і реальної картини іншої національної спільноти, зрозуміти сучасні проблеми іншого народу. В процесі навчання за означеними технологіями учні пізнають світ за допомогою мислення в певному культурному середовищі й користуються мовою для вираження своїх вражень, думок, емоцій, сприйняття. Отже, формуючи лінгвосоціокультурну компетенцію доречно творчо поєднувати різні засоби і методи, використовувати різні види вправ, і приділяти належну увагу різним видам мовленнєвої діяльності.

Література:

1. Воронина Г. И. Организация работы с аутентичными текстами молодежной прессы в старших классах школ с углубленным изучением немецкого языка / Г. И. Воронина // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 2. – С. 26–29.
2. Гейхман Л. К. Дистанционное образование в свете интерактивного подхода / Л. К. Гейхман // Матер. II Международ. Науч.-практ. Конф. (Пермь, 6-8 февраля 2007 г.). – Пермь : Изд-во ПГТУ, 2006. – С. 25–32.
3. Ильина О. К. Использование кейс-метода в практике преподавания английского языка / О. К. Ильина. – С. 253–261.
4. Коньшева А. В. Игровой метод в обучении иностранному языку / А. В. Коньшева. – СПб. : КАРО, Мн. : Издательство «Четыре четверти», 2008. – 192 с.
5. Лаврентьева Н. Б. Педагогические технологии: Технология ученого проектирования в системе профессионального образования / Н. Б. Лаврентьева. – Барнаул : АлтГТУ, 2003. – 119 с.
6. Пометун О. Интерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К., 2002. – 135 с.
7. Терминасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Терминасова. – М., 2000. – 243 с.
8. Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования: методическое пособие для преподавателей русского языка как иностранного / Е. И. Пассов, Н. Е. Кузовлева. – М. : Русский язык. Курсы, 2010. – 568 с.